

ISKOLA ÉS SZÜLŐHÁZ.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI KÖZLÖNY

SZÜLŐK, TANÍTÓK ÉS A NEVELÉSÜGY BARÁTAI
SZÁMÁRA.

Bede Dániel, Bournáz Ernő, Killyéni Endre, Mally Nándor, Méhely Lajos,
és Spaller József közreműködésével

SZERKESZTI:

JÓZSA MIHÁLY.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Előfizetési ára:

Egész évre 2 frt., félévre 1 frt., negyedévre 50 kr.

A lap szellemi részét illető közlemények és reclamatiók a szerkesztőhöz (Brassó, Bolonya 347. sz.), előfizetési pénzek és hirdetések s ezek díjai Mally Nándor lap-pénztároshoz (Brassó, Bolonya 318. sz.) küldendők.

BRASSÓ,

ALEXI KÖNYVNYOMDÁJA.

1890.

TARTALOM.

Új iskolai év küszöbén. *Spaller József.*

A negyedik egyetemes tanítógyűlés lefolyása.

Első nap: Előértekezlet és ismerkedési estély.

Második nap: Az Eötvös-szobor megkoszorúzása. Üdvözlések. —

Napirend tárgyai: »A magyar nyelv tanítása a magyar és nem magyar ajkú népiskolában, kiváló figyelemmel a nemzeti szellem ápolására.« (Az előadó bizottság határozati javaslata.) »A tanítói állás biztosítása s a tanítók szolgálati viszonyainak szabályozása [szolg. practica], különös tekintettel a tanítói oklevél értékére.« (Peres Sándor és Bányai Jakab javaslatai.) — Banquette. — Mátyás ünnepély.

Harmadik nap: Napirend tárgyai: »Az állami szakszerű felügyelet szervezése, tekintettel a néptanítók előléptetésére.« (Havas Gyula, Józsa Mihály, Péterfy Sándor javaslatai.) »A tanítók anyagi helyzete.« (Bokor József, Száva János javaslatai.)

Irodalom. Koós—Darius »ABC. vagy Olvasókönyv a magyar nyelv tanulására.« (r.) — Gáti Győző: »A hivatás áldozata.«

Vegyesek.

ISKOLA ÉS SZÜLŐHÁZ.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI KÖZLÖNY

SZÜLŐK, TANÍTÓK ÉS A NEVELÉSÜGY BARÁTAI SZÁMÁRA.

Bede Dániel, Bournáz Ernő, Küllényi Endre, Mally Nándor, Méhely Lajos
és Spaller József közreműködésével

szerkeszti:

JÓZSA MIHÁLY.

Megjelenik e lap minden hó 1-én és 15-én
egy iv terjedelemben.

Előfizetési ára:

Egész évre 2 frt. — kr.
Félévre 1 frt. — kr.
Negyedévre — frt. 50 kr.

Kéziratok nem küldetnek vissza; bérmentetlen
levelek nem fogadhatnak el.

A lap szellemi részét illető közlemények, valamint
a reklamatiók a szerkesztőhöz (Brassó, Bolonya
347. sz. a.), előfizetési pénzek és hirdetések s ezek
díjai Mally Nándor lappéNZtárhoz (Brassó, Bo-
lonya 318. sz. a.) küldendők.

Hirdetési díjak:

A boríték egy egész oldala 4 frt., féloldal 2 frt.,
negyed oldal 1 frt., nyolczad oldal 50 kr.
Bélyegdíj mindenkor 30 kr.

Többszöri hirdetéseknel kedvezmény adatik.

Új iskolai év küszöbén.

Újból megszólalnak az iskolák csengetyüi: hívogató hangjukra vi-
dám gyermekcsereg közelít az iskola felé. Jól esik lelkünknek, hogy mi
nevelők, tanítók újból magunk előtt láthatjuk a szülők legdrágább kin-
csét, boldogságát, a haza reményeit. E gyermekcsereg láttára mindnyá-
junkat egy gondolat, egy érzés hat át: vajha az Ég elegendő erőt adna
szép hivatásunk, a reánk váró nehéz munka sikeres végzésére! Igen, a
siker reményével lépjük át minden iskolai év kezdetén iskolánk küszöbét,
megfeledezve igen sokszor az akadályokról, melyek pályánk elé gördül-
nek. Ámde miért is idéznők föl lelkünkben e szép napokon pályánk ne-
hézségeit, a küzdelmeket, melyeket egy tanév lefolyása alatt át kell él-
nünk! Ez csak borút vonna lelkünkre; borúlt lelkünk pedig elhomályo-
sítaná azokat a fénylő kis csillagocskákat is, melyeknek gondozását mi
vállaltuk el.

S most tehát: munkára fel! Előbb azonban tekintsünk szét a gond-
jainkra bizott gyermekeken, ismerkedjünk meg velük közelebbről. Legyen
mindegyikhez egy-egy édes szavunk, hisz tudjuk azt, hogy az első benyo-
mások kitörülhetetlen nyomokat hagynak hátra a gyermeki lélekben.

Ott ül pld. egy halvány arcú, vézna fiúcska, szülőinek egyetlen
öröme, boldogsága. Szíve már a tanítónak látására is összeszorul. Vaj-
jon mitől fél? . . . Talán bizony az bántja, hogy mostantól kezdve a szü-

lői szeretet melegét a tanító jéghideg bánásmódja váltandja fel? Menjünk közelebb hozzá. Mondjuk meg neki, hogy Isten a gyermekek második szülőiül a tanítókat rendelte. Szorítsuk meg kezét, simogassuk meg arcát: s a gyermek háborgó benseje lecsendesül.

Majd vessük tekintetünket arra a rút külsejű, teljesen nyomorék gyermekekre. Sok könyvet hullatott már az édes anya gyermekének e szerencsétlensége fölött. Még mi is növeljük-e a szülők bánatát? Eltaszítjuk-e magunktól e szerencsétlen gyermeket? . . . Öleljük keblünkre. Mutassuk meg gyermektársainak, hogy neki e szerencsétlen állapotában kétszeresen szüksége van az emberek szeretetére. »A tanító példáján a gyermeki kedély úgy kapaszkodik, mint a repkény a fán.« A társai által előbb még kigúnyolt, megvetett gyermek most azoknak kedvenczévé válik. Igen, ezer példa van rá, hogy az ily szerencsétlenek — ha őket a szeretet melege környezi — a legkitünőbb tanulók sorába küzdik fel magukat.

A szögletben, félre vonulva tanuló társaitól, rongyokba burkoltan egy másik fiucska húzta meg magát. Szeretné szegényke, ha a föld alá bújhatna. Hisz annyi szépen öltözködött. úri gyermek között hogyan is érezhetné jól magát! Hét kis testvére van még otthon, s szülői bár éjet napallá tesznek, még sem szerezhették meg számára a szükséges ruházatot. Nem is jött volna ő soha e helyre, ha szülői nem kényszerítették volna rá. Ugy ám, de a szülők, ha szegények is, szeretnék, ha gyermekük szintén részesülne az iskola áldásaiban. A fiucska szemei könybe lábadtak. Hihetőleg azzal a gondolattal tépelődik, hogy vajjon nem lesz-e ő tanuló társai között megvetett pária? Hisz, bár kevésre terjednek életévei, ez irányban már is annyi keserű tapasztalatokra tett szert, annyi keserű érzés nyomja a szívét! . . . Ne félj, kis fiucska! Lesz egy kéz, mely téged fölemel; lesz szív, mely sorsodat felfogja. Megtalálod azt a te tanítód kebelében!

Hát azt a szilaj, vad kinézésű fiút figyelmen kívül hagynók-e? Édes anyja, midőn felhozta az iskolába, így szólt hozzánk: »Kérem a tanító urat, regulázza meg ezt a fiút, mert bizony nagyon rosszul viseli magát.« Hiszem is, hogy anyja odahaza nem egyszer kiáltotta fülébe: »Megállj csak gazember, majd megtanítanak tégedet az iskolában becsületre; majd lenyuzza a tanító a bőrdet!« — Látszott is a fiún, hogy az iskolai élet-ről nincsen valami kedves fogalma, mert ugyancsak nagy fáradságába került az anyának, míg az iskola ajtajának felfájába belekapaszkodott! gyermekét az iskolába vonszolhatta. Valóban aggodalom szállhatná meg szívünket egy ily gyermek láttára, ha nem tapasztaltuk volna azt, hogy a

szeretet, a finom nevelői tapintat még a legelvetemültebb gyermeket is képes jó útra téríteni. Dúrva bánásmóddal csak elidegenítenők az ilyen gyermeket az iskolától; szaporítanak azon szerencsétlenek számát, kik az iskola áldásaiban nem részesültek. Ez pedig részünkről égbekiáltó bűn lenne!

Ismétlem, t. tanítótársaim: minden iskolai év kezdetén első teendők az legyen, hogy tanítványainkkal megismerkedjünk. Tekintsünk be lelki világukba, s keltsünk bizalmat magunk iránt. Az így, vidám beszélgetések között eltöltött óráknak meglesz a nevelői hatása. Legyen is, szívemből kívánom, mert mint a költő mondja: »Világ csapása az az ész, melynek nincs szíve«.

(Brassó.)

Spaller József.

A negyedik egyetemes tanítógyűlés lefolyása.

(Gyorsírói jegyzetek nyomán.)

Magyarország néptanítói — mint t. olvasóink azt már tudják — augusztus 18—24. napjain gyűléseztek a fővárosban. E gyűlés tárgyairól, a népoktatás ügyének fejlesztése, a tanítók helyzetének javítása érdekében hozott határozatokról, a gyűléssel összekötött ünnepségekről kívánunk kimerítő tudósítást adni az alábbiakban, azon reményben, hogy ez által t. olvasóink előtt kedves dolgot cselekszünk.

— Első nap. Előértekezlet és ismerkedési estély. —

Tizenkét esztendei szünetelés után augusztus 18—24. napjain ismét együtt volt a magyar néptanítók egyetemes gyűlése. A megjelent tagok száma jóval felülmulta az egy ezeret. A gyűlés iránt mutatkozó élénk érdeklődés tanubizonyságot tett a mellett, hogy a tanítóság az ügy és ön-maga érdekében az iskolán kívül is kész megtenni a reá váró kötelességeket.

Lakits Vendel, a végrehajtó bizottság elnöke, aug. 20-án d. u. 5 óra-kor körülbelül 800 tanító és tanügybarát jelenlétében, gyakori éljenzésekkel megszakított, lendületes szép beszéddel nyitotta meg az előértekezletet; korelnöknek *Böszörményi Mihály* kecskeméti veterán kartársunk, korjegyzőül pedig *Hajós Mihály* fővárosi fiatal tanító lelkesült éljenzések között felkiáltással választatott meg.

Majd *Péterfy Sándor* a végrehajtó bizottságnak az egyetemes gyűlés tisztviseleinek megválasztására vonatkozó ajánlatát terjesztette elő, — mely alapon elnökké választatott *Szathmáry György* országgyűlési képviselő, társelnökké *Lakits Vendel*, mindkettő közfelkiáltással. Szathmáry György, kit küldöttség hívott meg a gyűlésre, gyakran viharos tetszéssel

és tapssal fogadott beszéddel köszönte meg a tanítóság bizalmát s az elnöki széket elfoglalta.

Alelnökök lettek (szótöbbséggel): *Schneider István* (Pécs), *Vass Mátyás* (Szeged), *Schenk Jakab* (Fehértemplom). — Jegyzökké választottak (szintén szótöbbséggel): *dr. Gööz József* (Budapest), *Schwetz Vilmos* (Budapest), *Ember János* (Ungvár) és *Sziklay P. Gyula* (Székesfehérvár).

A jótékonysági szakosztály elnökeivé lettek (közfelkiáltással): *Tóth József* és *Gyertyánffy István*; a nevelési szakosztály elnökeivé pedig: *dr. Verdéy Károly* és *Zirzen Janka*.

Most *Somlyai József* végr. biz. titkár hívta fel az előértekezletet az egyetemes gyűlés tárgyainak s a tárgyak sorrendjének megállapítására. A végrehajtó bizottság által kijelölt tárgyak s azok előadói egyhangulag elfogadtattak, a sorrendre vonatkozólag pedig a végreh. bizottság javaslata értelmében kimondta az előértekezlet, hogy az első napon az ajánlott I. és II. tételt, a második napon *Glatz György* felszólalására a VI., VII. és III-ikat, a harmadik napon pedig a többi, IV., V. és VIII. tételeket fogja az egyetemes gyűlés tárgyalás alá venni.

Végül nagy tetszéssel fogadta el az előértekezlet *Pazár István* (Nyiregyháza) azon indítványát, hogy az egyetemes gyűlés báró Eötvös József szobrát a gyűlés első napján koszorúzza meg.

Az előértekezlet ezzel véget ért; tagjai a Vigadó éttermeiben ismerkedő lakomára gyűltek össze, melynek lefolyásáról a következőkben emlékezünk meg:

Az estély, melyen fővárosi és vidéki kartársaink közül mintegy 5—600-an vettek részt, siker tekintetében semmi kívánni valót sem hagyott fenn. Ott láttuk megnyilatkozni igazán a testvéri szeretetnek azon melegét, mely kell hogy mindazoknak keblét áthassa, kik egy ügyért, egy eszméért küzdve, magukat az egyszerű, igénytelen név alá foglalhatják: tanítók.

A kedélyes vacsora közben a felköszöntök sorát *Illényi István* érsekújvári kartársunk nyitotta meg, a rendező bizottság lelkét, Péterfy Sándort éltetvén szívhez szóló szavakkal. A felköszöntött, elhárítván magáról a neki imputált érdemeket, a rendező bizottság evezőseire, a fiatalabb gárdára emeli poharát. Majd *Minke Béla* fővárosi kartársunk emelkedett a magasba s a tőle megszokott verve-vel és lelkeséggel a tanítógyűlés nemesen lelkesülő elnökét, Szathmáry György országgy. képviselőt és a teljesítendő nagy munkában szívesen osztozkodó elnöktársát, Lakits Vendelt éltette. A viharos eljenzés után *Szathmáry György* állott fel s megköszönve előtte szólónak szíves megemlékezését s kijelentve, hogy a bizal-

mat és megtiszteltetést, melyben részesült, csak ezután igyekszik majd megszolgálni és kiérdemelni, Magyarország lelkes néptanítóit élteti. Utána még *Király Károly* emelt szót s talpraesett beszédben a főváros tanító-ságára üritette poharát.

A társaság ezután még sokáig maradt együtt a legvidámabb kedélyességben.

— Második nap. —

A közgyűlés 2-ik napján, aug. 21-én, 8 óra felé a tanítók százi gyülekeztek a Vigadó épületében.

A tegnapi megállapodás szerint $1\frac{1}{2}$ 9 órakor indult meg a kivonulás a Dunaparton lévő Eötvös-szoborhoz, annak megkoszorúzása czéljából. *Takó Ferencz* kegyeletes beszéddel adózott az első közoktatási miniszter emlékének, miközben a szoborra letette a magyar tanító-ság babérkoszorúját, melynek széles, nemzeti színű szalagján ez a felirat van: »*Eötvös József báró emlékének, a IV. egyetemes tanítógyűlésen megjelent néptanítók.*«

E kegyeletes ünnepség után 9 órakor nyílt meg a IV. egyetemes tanítógyűlés első közgyűlése, melynek megnyitása előtt érkezett a terembe *Gerlőczy Károly* alpolgármester, *Kárfy Titusz* min. tanácsos, *Hagara Viktor*, dr. *Komlóssy Ferencz* orsz. gyűl. képviselők s a kir. tanfelügyelők közül is vagy tizen.

Szathmáry György elnök az ülést megnyitván, a jegyzőkönyv vezetésére dr. *Gööz Józsefet*, a felszólalók nevei följegyzésére *Schwetz Vilmost* és *Sziklay P. Gyulát* kérte fel; a jegyzőkönyv hitelesítésére *Trájtler Károlyt*, *Schön Jézsefet* és *Vargha Istvánt*.

Kárfy Titusz min. tanácsos, mint a közokt. miniszter képviselője, üdvözölte ezután az egyetemes tanítógyűlést a miniszterium, *Gerlőczy Károly* alpolgármester pedig a főváros hatósága és közönsége nevében. Mind a két beszéd élénk lelkesedést keltett, a minnek a gyűlés tagjai több ízben zajos éljenzéssel s nem egyszer élénk tapsal adtak kifejezést; különösen nagy volt a lelkesedés kitörése, midőn szóló igéri, hogy a gyűlésen elfogadandó eszmék megtestesítésében a főváros az elsők között leszen.

Következett a magyar iskola-egyesület és az E. M. K. E. hazafias üdvözlétének előterjesztése, mely szintén zugó éljenzéssel fogadtatott; de a lelkesedés *Szathmáry György* elnök gyönyörű megnyitó beszéde közben érte el tetőpontját. Egész terjedelmében nem közölhetvén, kiemeljük abból a következőket: Franciaország a népoktatás útján akarja az államformát megerősíteni, — úgymond, — nálunk a népoktatás az államforma védelménél is magasztosabb feladatot teljesít, a nemzet fenmaradásának biztosítja alapjait. Némelyek kicsinylik a népoktatást s csupán a feső oktatás kifeje-

lesztését tartják szükségesnek. De ő az ilyen közoktatást ahhoz a vékony földréteghez hasonlítja, mely a bérczeket takarja: megnő benne a szálfá, de a vihar könnyedén kitekeri. Közoktatásunknak a nép mélységeiben kell gyökerét megvetnie. Ez eszmének munkásait, a magyar néptanítói kart ezért tiszteli ő legbensőbb elismerésével, szeretetével, s ezért óhajtja, hogy ez osztály az őt megillető állásba helyeztessék minél előbb.

Ezután *Somlyay József* a végrehajtó bizottság működéséről számolt be, mely 12 évig munkálkodott, míg a III-ik tanítógyűlés után a IV-ik megalakulhatott.

Most a napirend első tárgya: „*A magyar nyelv tanítása a magyar és nem magyar ajkú népiskolában, kiváló figyelemmel a nemzeti szellem ápolására*“ következett. Az előadó, *Láng Mihály*, egy lelkes fiatal ember, hosszú beszédét oly szépen fogalmazta s oly lelkesen mondá el, hogy mindvégig le tudta kötni az érdeklődést, s a lelkesedést mindinkább fel bírta szítani. A III. egyetemes tanítógyűlés követelte, ugymond, a magyar nyelv kötelező oktatását s követelése nyomban rá törvénynyé is vált: de a törvény végrehajtása nem teljes, pedig a végsőig megkövetelt pénz- és véráldozat elviselésére is csak a nemzeti műveltség képesít. Nem teljes a törvény, a míg lehetséges, hogy a nemzetiségek tanítóképző intézetei még manapság is oklevelet adnak olyan tanítóknak, kik magyarul nem tudnak. Szakértő, buzgó, erélyes tanfelügyelők kellenének, kivált a veszedelemben forgó vidékekre. Kifejti, hogyan kell a magyar nyelvet a magyar, és hogyan az idegen nyelvű iskolákban tanítani. Kivált ez utóbbiakra nézve nem azt nézi eredménynek, hogy az idegen ajkú tanuló még a negyedik elemi osztályban is jól-rosszul fordítson, vagy a *Szózatot* tudja elénekelni, hanem azokat az iskolákat tűzi ki példaul, a melyeknek tanítói már az első osztálytól kezdve úgy intézik az oktatást, hogy a két utolsó osztályban már minden tárgyat magyarul taníthatnak.

Az előadó bizottság részéről benyújtott határozati javaslat a következő:

A magyar nyelvnek a magyar és nem magyar ajkú iskolákban való sikeres tanítása a tanítótól, az iskolai életnek irányt adó kormánytól, valamint az iskolai élettel szoros viszonyban élő társadalomtól függ. Ennélfogva javaslatunkat e három főszempontból állapítottuk meg.

A) *Az iskola teendői.*

1. Általános elvek.

1. A magyar nyelv tanítását a magyar és nem magyar ajkú népiskolák első osztályában kell megkezdeni és a mindennapi iskola 6-ik évfolyamában bevégezni.

2. Az ismétlő- és alsófokú ipariskolák tanítási nyelve kizárólag a magyar nyelv legyen.

3. A tanítás minden tárgya eszközül szolgáljon a magyaros gondolkodás és beszéd gyakorlására; ennél fogva szükséges, hogy minden tankönyv a leghelyesebb magyarsággal és a gyermek értelmi fokának megfelelően legyen szerkesztve.

2. A tanításra vonatkozó föltételek.

1. A tanító lelkét hassa át a magyar nemzeti szellem.

2. Minden tanító a magyar nyelv- és irodalomban hivatásának megfelelő képzettséggel birjon.

3. A képzőintézetek csak azon tanítójelölteket nyilvánítsák a tanítói pályára képesítetteknek, kik az 1. és 2-ik pontban megemlített föltételeknek teljesen megfelelnek.

2. A tanításra vonatkozó elvek.

a) *A magyar tannyelvű iskolában.*

1. Azon módon, a hogy a gyermek a szülői házban tanulta meg a magyar beszédet, kell az iskolának is folytatnia, tudniillik szemléltetve tárgyakon és eseményeken, beszélgetve, biztatva és bátorítva.

2. Ugyanazon oktatási elvek, melyek a többi tantárgynál irányadók, nevezetesen: az ismertről az ismeretlenre, a könnyebbről a nehezebbre stb., a nyelv tanításánál is követendők.

3. A fogalmazást és az olvasottak és hallottak szabad elbeszélését, mint a nyelvfejlesztés leghatalmasabb eszközeit, már az első osztálytól kezdve mindvégig reudes tantárgyként kezeljük.

4. A szorosan vett nyelvtan, a midőn a szavaknak egymáshoz való viszonyait, különböző értéküket, mint különálló tagot, vagy mint a mondat tagját ismertetjük, a harmadik osztályban kezdődik, holott az első- és másodikban csak a szemléltethető szavaknak jelentését (tárgy, milyenség, cselekvés) érzékeltetjük.

5. A nyelvtani tananyagot úgy kell felosztani, hogy abból még a VI-ik osztályra is jó rész jusson.

8. A nyelvtani szabályokat inductiv fejtegetéssel a gyermekekkel állapítjuk meg.

9. A nyelvtani szabályok soha sem tehetik egymagukban a kikérdezés, elmondás vagy osztályozás tárgyát.

10. A helyesírást fokozatonként kell a nyelvfejlesztéssel, a nyelvi sajátságok megismerésével egyidőben megfigyeltetni, megbeszélni és végrehajtását szigorúan követelni.

b) *A nyelvtanításnál követendő elvek a nemzeti szellem ápolására való különös figyelemmel.*

1. Költemények tárgyalása és könyv nélkül való megtanulása — (szavalás).

2. A fogalmazás alapját az alsó osztályokban közmondások, vallásos és erkölcsös énekek lemásolása, szótagolása stb. tehetik; a felső osztályokban a nemzeti történet, a népelet sajátos magyar jelenetei tegyék.

c) *A tanításra vonatkozó elvek a nem magyar tannyelvű elemi iskolákban.*

1. A magyar nyelvű beszédgyakorlatot az anyanyelvi tanítás alapján már az első osztályban kezdjük meg.

2. A magyar beszédet lehetőleg minden tárgy tanításánál kell gyakorolni.

3. A mit a tanító a gyermek anyanyelvén megértetett, azt magyar nyelven alaposan be kell gyakorolni.

4. A tanítás célja az, hogy a gyermek a magyar beszédet elsajátítsa; rossz úton jár ezért minden tanító, a ki azt véli, hogy néhány magyar szó, mondat, vers vagy dal begyakorlásával már eleget tett ezen irányú kötelességének.

5. A tanító egy-egy félóra vagy egész órában csak annyi új kifejezést vagy szót tanítson, a mennyit a tanítottak ismétlése mellett alaposan be is gyakorolhat. Helytelenül cselekszenek azon tanítók, kik előleges gyakorlás nélkül a szótárban foglalt szavak betanulását feladják.

6. A mi az egyik félórában az osztatlan iskolában a tanítás anyagát képezte, annak leírását a következő félórára hallgatólagos foglalkozásul adjuk fel.

7. A beszédtanítással párhuzamosan halad a magyar írás, illetve fogalmazás tanítása is, hogy a gyermek mindazt, a mit előszóval tanult, írásban is kifejezni képes legyen.

8. Csak az a tanító taníthatja a magyar nyelvet sikerrel, a ki magyarul jól tud. (Lásd a tanítóról szóló elveket.)

9. A tanító a szóhangok, szótagok, szók és mondatok tiszta kiejtésére nagy figyelmet fordítson. Csak az a gyermek beszél örömet magyarul, a ki a magyaros kiejtést is elsajátította.

10. A nem magyar ajkú iskolában az olvasókönyv a magyar beszéd tanításának legfőbb eszköze; ennek nyelvezete, beosztása feleljen meg a beszédtanítás szabályainak, úgyszintén legyen alkalmas a nemzeti szellem ápolására is.

11. A beszédhez készség, gyakorlat is szükség. Hogy ezt elérjük, a felső osztályokban némely tárgyat magyarul tanítunk.

12. Az iskolai foglalkozások előtt, ezek között vagy végén gyakrabban előforduló cselekvéseket, figyelmeztetéseket, megszólításokat magyar nyelven mondjuk.

13. A játékokat magyar nyelven rendezzük; a testgyakorlatot magyar vezényszóval tanítjuk.

14. A magyar dalok tanításával a magyar nyelvet és nemzeti szellemet hathatósan terjesztjük; épen ezért szükséges volna a magyar szellem fejlesztésére különösen alkalmas dalokat összegyűjteni. Olyan dalokat tanítsunk, a melyeket a nem magyar ajkú vidéken lakó s nem a mi iskolánkba járó gyermekek is örömmel dalolnak. Ilyen fülbemászó, kedves dalokban a magyar dalirodalom gazdag.

B) A kormány feladata.

1. A kormány illetékes közegei útján hasson oda, hogy a tanítóképző-intézetek csak azon tanítójelölteket képesítsék a tanítói pályára, kik a magyar nemzeti szellem terjesztésére elég biztosítékot nyújtanak s a magyar nyelvet úgy szóban, mint írásban teljesen bírják. (Lásd a tanítókra vonatkozó föltételeket.)

2. A tanítóképző-intézetek tanári testülete fordítson különös gondot arra, hogy a növendékek működésük megkezdésekor a magyar nyelvnek hazánk bármely népiskolájában való sikeres tanításához szükséges önállósággal birjanak.

3. Minden tanítónak bírnia kell azon nép nyelvét, a mely nép gyermekeit a magyar beszédre tanítani akarja.

C) A társadalom feladata.

1. A társadalom támogassa az iskolát anyagilag és erkölcsileg.

2. Ugy a magyar, mint nem magyar ajkú vidéken lakó, hazaszerető polgárok és hatóságok támogassák a tanítót hazafias törekvéseiben.

Budapesten, 1890. évi augusztus hó 21-én.

Láng Mihály. Zollich Károly. Schön József. Konczek Lajos.

A tárgyhoz szölk: *Erdélyi Lipót, Schön József, Krompaszky Tivadar, Varga István, Miklós Gergely, Kozalek Emil, Szántó Edéné, Kropácsi István.*

A részletes tárgyalásnál az egyes határozati javaslatok közül elfogadták a Krompaszkyét, melyben a népkönyvtárak kötelező felállítását és a Szántó Edéné javaslatának azt a pontját, a mely a magyarúl nem tudó tanítókat képesítő képezdek eltörlését kívánja.

Végül a gyűlés Láng Mihály előadónak előadásáért jegyzökönyvben kifejezendő köszönetet mond.

A második tétel tárgyalásakor a tanácskozás vezetését *Lakics Vendel* vette át. E tétel tárgyalása már nem állt a méltóságos higgadtságnak azon a magaslátán, mint az első. Ennek természetes és könnyen érthető magyarázata az, hogy a tétel a népoktatásügy legérzékenyebb kérdései körül forgott. Örömmel konstatáljuk azonban, hogy daczára az erős élénkségnek, a gyakori felzúgó ellenmondásnak, tiltakozásnak, a tárgyalásnak ez a része is úgy folyt le, hogy a legkisebb csorbát sem ejthette az egyetemes gyűlés komolyságába vetett reményén.

A tétel a következő: „*A tanítói állás biztosítása s a tanítók szolgálati viszonyainak szabályozása (szolgálati practica), különös tekintettel a tanítói oklevél értékére.*“

Peres Sándor (Losoncz), a tétel előadója, rövid beszéd kíséretében ajánlja következő javaslatát elfogadásra:

1. Az egyetemes tanítógyűlés a tanítók jogainak és kötelességeinek tüzetes és szabatos meghatározását (a tanítók szolgálati practicájának megalkotását) jogállamokban idejénvalónak s a tanítók, szülők, iskolai hatóságok, a magyar nemzeti népnevelés és a magyar állam érdekében szükségesnek tartja. E határozatát, a kezdeményező lépéseket kérve, hódoló tisztelettel a magas közoktatásügyi kormány elé terjeszti.

2. Az egyetemes tanítógyűlés 7 tagu bizottságot küld ki azon utasítással, hogy, tekintve a tanítók szolgálati viszonyait szabályozó törvényeinket s főhatóságaink intézkedéseit és a jelenlegi egyetemes tanítógyűlés idevonatkozó határozatait, s felhasználva az orsz. középiskolai tanáregyesület s a tisztviselők orsz. egyesülete által kiadandó szolgálati practicákat, a közvetlen államfelügyelet alatt álló elemi iskolai tanítók szolgálati practicájának tervezetét — megjelölve ebben a közvetett állami felügyelet alatt lévő elemi iskolai tanítók szolgálati szabályzatára vonatkozó főbb eltéréseket — készítse el, adja a nyilvánosság elé s esetleg kiigazítva, terjeszse, ha csak lehet, már a legközelebb tartandó egyetemes tanítógyűlés, vagy ha ez több év múlva tartatnék, ennek nagy végrehajtó-bizottsága elé a további eljárás czéljából.

3. A népoktatás vallás-erkölcsi, állami és nemzeti nagy czéljainak megvalósulása elsősorban a néptanítók milyenségétől függ. E minőségi foknak egyenlővé tétele s emelése érdekében — hálasan ismervén el a magas közoktatásügyi kormánynak ez irányú bölcshatározatát — az egyetemes tanítógyűlés hódoló tisztelettel kéri a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter urat, hogy addig, míg a tanítók szolgálati practicája megalkottatnék:

a) kegyesen intézkedjék, hogy minden tanítóképző-intézetünk egyenlő

fokú qualificatiót nyújtson s a kifogástalan hazafias irány mellett magyar tanításvizsgáló legyen; hogy a fölvételi vizsgálatok s a tanítóképesítés mindenütt szigorubb legyen, és tegye a tanítói oklevelet a magas cultusminiszterium egyenlő értékűvé a középiskolai érettségi bizonyítványokkal.

b) Méltóztassék az iskolaszékek s gondnokságok hatásköréből törülni s a kir. tanfelügyelők hatáskörébe utalni a következőket: a tanterv és órarend jóváhagyása, pontos megtartásának ellenőrzése, a használandó tankönyvek helybenhagyása, annak elrendezése, ki melyik osztályt tanítsa, a tanítás és nevelés sikerének bírálása, általában az iskola és a tanító paedagogikai felügyelete és a szülők s tanítók közt fenforgó panaszokban való elsőfokú ítézés. Ily irányú intézkedésre a felekezeti iskolák főhatóságait is méltóztassék felszólítani.

c) Mint a törvénnyel ellenkezőt, kegyeskedjék megtiltani azt, hogy bármely iskolaszék, gondnokság próbatanítás tartására vagy különleges vizsgálat tevésére és személyes megjelenésre kötelezze az állomásra pályázó, tanítói oklevéllel bíró egyéneket.

d) Kegyeskedjék a magániskolai tanítók viszonyát annyiban rendezni, hogy ők is rendes fegyelmi eljárás alatt álljanak, de félévi előleges felmondás nélkül semmi esetben sem legyenek elbocsáthatók a magas miniszterium által jóváhagyott közig. bizottsági ítélet nélkül.

e) Méltóztassék intézkedni, hogy minden hazai tanító tegyen a kir. tanfelügyelő előtt olyan esküt s oly eljárás mellett, minőt s milyen mellett a közvetlen állami felügyelet alatt levő el. isk. tanítók tesznek.

f) Kegyeskedjék elrendelni, hogy a segédtanítókat ne a rendes tanító, hanem az iskola közvetlen előjárósága, vagy az iskolaszékek számára kiadott utasítás 8. §-a értelmében a kir. tanfelügyelő alkalmazza.

Utána *Bányai Jakab* (N.-Becserek) terjesztette elő a maga javaslatát, az egész gyűlést viharos lelkesedésre keltő beszéd kíséretében, mely oly általános és mély benyomást keltett, hogy az utána következő minden felszólalás, az őt éltető s a vele nem egyező vélemény ellen tiltakozó zaj által fojtattatott el. A javaslat így szól:

1. A IV. egyetemes tanítógyűlés szükségesnek és czélszerűnek találja, hogy a tanító jogait és kötelességeit határozottan körülíró, minden félreértést és félremagyarázást kizáró szolgálati szabályzat alkottassék.

2. Alkottassék első sorban szolgálati szabályzat a létező törvények és rendeletek keretén belül.

3. Ezen szabályzat kidolgozásával a IV. egyetemes tanítógyűlés kebeléből kiküldendő bizottság bizassék meg, mely bizottságban a különféle jellegű iskoláknál működő tanítók egyenlő számarányban képviselve legyenek.

4. A magyar néptanítók jogos és méltányos óhajait magában foglaló szabályzat kellő indokolással ellátva, a nagyméltóságú közoktatásügyi m. kir. miniszteriumhoz fölterjesztendő.

5. Az alkotandó szabályzatban a IV. egyetemes tanítógyűlés következő elveket kívánja érvényesíttetni:

a) Hogy a tanító belső önállóság fokára emelkedhessék, nem elég, ha folytonos önképzés és munkálkodás által ezen cél elérése felé törekszik, hanem szükséges, hogy minden irányban külső önállóságra tegyen szert.

b) Azért a jelen törvények keretén belül alkotandó szolgálati szabályzat csak ideiglenes jellegű munkának tekintendő, mely addig is, míg oktatásügyünk gyökeresen reformáltatik, egyrészt kellemetlenségek, félreértések és surlódások megszüntetésére szolgál, másrészt érvényre juttatja azon elvet, mely szerint a tanító bármily jellegű iskolánál működjek is, élethossziglan alkalmazottnak tekintessék.

c) A IV. egyetemes tanítógyűlés oktatásügyünk gyökeres reformálását óhajtván, a reformálással kapcsolatban csak oly szabályzatot tart az oktatásügyre jónak és üdvösnek, mely egységes iskolaszervezeten alapul és a tanítót minden nem szakférfi illetéktelen beavatkozásától megóvjá és úgy intézkedik, hogy a tanító hivatalos ténykedése fölött csak tanítói oklevéllel bíró egyén mondhasson jogérvényes véleményt vagy ítéletet.

d) Az iskola első sorban állami intézmény, a tanító ténykedéseért az állami szakközegeknek felelős.

e) A bármely jellegű iskolaszékek az iskola belső, szellemi életére sem közvetett, sem közvetlen befolyást nem gyakorolhatnak, működésük administratív természetű; az iskola beléletébe való illetéktelen beavatkozásuk a törvény szigorával büntetendő.

f) A tanítót a szakfelügyelő hármasság candidatiója alapján a közoktatási kormány nevezi ki.

g) A tanító fegyelmi ügyeiben a szakfelügyelő elnöksége alatt alakult szakbizottság ítél. A bizottság tagjait a közoktatási kormány nevezi ki. A bizottság tagja csak tanítói oklevéllel bíró egyén lehet.

6. A IV. egyetemes tanítógyűlés a tanfelügyelői kinevezéseknél a szakszerűség elvét kívánja érvényesíttetni, s azon óhajának ad kifejezést, miszerint ezentúl a tanfelügyelői hivatalok betöltésénél a gyakorlati oktatás terén maguknak érdemeket szerzett néptanítók nagyobb figyelemben részesüljenek, az alkotandó szabályzatban ezen elv irányadóul szolgáljon.

7. A tanítói fizetés minimuma, a fizetés pontos kiszolgáltatása, az ötödévi pótlék stb. a szolgálati szabályzatban oly értelemben szerepeljen, mint azt nemcsak a hazai tanítóság zöme, de a népnevelésnek jól felfogott érdeke is kívánja.

8. A tanítónak az államkormányhoz és annak szakközegeihez való viszonya a szolgálati szabályzatban részletesen és szabatosan körülírandó.

9. A népoktatásügyünk reformálását involváló szabályzat kidolgozására szinte az említett bizottság küldessék ki, mely bizottság a kérdés alapos és beható tanulmányozása után munkálatát a legközelebbi egyet. tanítógyűlés elé terjesztendi.

10. *A tanítói oklevél* értékére nézve mondja ki az egyetemes tanítógyűlés, hogy a tanítói oklevelet, minden oly állások elnyerésénél, hol az 1883. évi I. t.-cz. erejénél fogva az érettségi bizonyítvány felmutatása szükséges, az érettségi bizonyítvánnyal egyenlő értékűnek kívánja tekinteni. Az egyetemes tanítógyűlés ezen óhajának a közoktatásügyi kormányhoz intézendő kérelemben ad kifejezést.

Ezt az erős felbuzdulást csak fokozta még *Kiss Sándor* (Zsáka), *Péterfy Sándor*, *Ember János* (Ungvár), *Gabel Jakab* (Nagyvárad) felszólalása, míg végre *Peres Sándor* tartotta meg rövid záró beszédét, — mire *Péterfy Sándor* azon indítványa, hogy a javaslatok együttvéve adassanak ki az egyet. gyűlés által kiküldendő országos bizottságnak, hogy az ezek alapján a közoktatásügyi miniszter elé terjesztendő szabályzati tervet készítsen — fogadtatott el.

Végül üdvözlő iratok olvastattak fel s az első napi közgyűlés d. u. 2¹/₄ órakor véget ért.

A fővárosban egybegyűlt tanítók mai gyűlésük után bankettet tartottak a Redoutban. A lakomán, mely 800 terítékű volt, lelkesebbnél-lelkesebb toasztok hangzottak. Az első felköszöntőt *Szathmáry György* orsz. képviselő mondta a királynak. *Lakits Vendel* lelkes szavakkal élteti a kormányt s különösen Csáky Albin gr. cultusminisztert s képviselőjét, Kárfy Tituszt min. tanácsost. *Péterfy Sándor* a főváros tanácsa, hatósága és polgárságáért ürített poharat. *Minke Béla* Szathmáry Györgyöt, ki viszonozta a tanítóságot éltette. Még számos sikerült pohárköszöntőt mondtak.

A *Mátyás-ünnepélyről* kell még megemlékeznünk. Az egyetemes gyűlés tagjai ugyanis aug. 24-én este 7 órakor a Vigadó nagytermében gyűltek össze, hogy megünnepeljék Mátyás király emlékét. Az ünnepet a karzati hatalmas orgona hangjai nyitották meg a Szózat tételével. *Lakits Vendel*, az egyetemes gyűlés társelnöke, rövid megnyitó beszédet mondott s átadta a szót dr. Csánki Dezsőnek, Mátyás kora alapos ismerőjének, a ki a nagy királyt mint hadvezért, tudóst, de mindenekelőtt mint magyart, ismertette érdekesen. Felolvasása végén arra kérte a tanítókat, hogy oktatassák tanítványaikat a nagy király szeretetére. A felolvasást élénken megéljeneztek s Lakits elnök a tanítógyűlés nevében mondott érte köszö-

netet. Ezután *Pósa Lajos* szavalta el gyönyörű alkalmi költeményét, a melyet közben-közben is, mint végül is, zajos eljenzésekkel kísérték, — mire az ünnepély véget ért. (Jövő számunkban közölni fogjuk a szép költeményt Szerk.)

— Harmadik nap. —

A negyedik egyetemes tanítógyűlés aug. 22-én d. e. 8 órakor folytatta tanácskozásait lankadatlan érdeklődés és általános figyelem mellett. Ez az érdeklődés, ez a figyelem nem pusztán a közvetlenül érdekelt tanítók részéről nyilvánul, táplálja azt a nagy közönségnek, a nemzet egyetemének meleg rokonszenve a nemzeti cultura alapvető munkásai iránt

Ma két oly fontos elvi kérdést tárgyaltak, mely mélyen belenyul az elemi oktatás reformjába és a tanítóság helyzetének javításába.

Szathmáry György orsz. képviselő reggel 8 órakor megnyitván az ülést, mindjárt áttértek a napirendre. Három elvi tétel tárgyalása volt kitérve és pedig: az állami szakszerű felügyelet, a tanítók anyagi helyzete s a népiskolai tanterv módosítása.

Első sorban az állami szakszerű felügyelet szervezése, tekintettel a néptanítók előléptetésére, került sorra.

Havas Gyula besztercze-naszódmegyei tanfelügyelő, mint előadó, arra az álláspontra helyezkedik, hogy a tanfelügyelői intézményt újjá kell szervezni. A felügyelet kezelésében két alapelvnek kell kifejezést nyernie, u. m. a szakszerűség és a tanítókra való tekintet elvének. E kettő egynek vehető, mert a tanítót, mint szakembert illeti a tanfelügyelet joga. Ezért törvényhozásilag szabályozandó lenne, hogy csak tanférfiú lehessen tanfelügyelő, mint pl. Franciaországban. Eddig nem volt tanfelügyelői vizsga, de meghonosítása igen helyes volna; a nemzeti szellem nem ellenkezik a vizsga rendszerével. Két vizsgálatot óhajt: egyik a népiskolai alap-, a másik a népiskolai államvizsgálat lenne; ez utóbbi a tanfelügyeleti fokozat megállapításának szüksége. A tanfelügyeletben négy fokozatot óhajt: helyi, járási, megyei és kerületi tanfelügyeletet. Hogy ez meghonosítható legyen, szükséges volna a tanfelügyelői állásnak hatósági jogkörrel való kiszélesítése és a tanfelügyelők országos értekezletének rendezése. Javaslatában szól a tanügyi személyek rangfokozatának megállapításáról s erre nézve táblázatot terjeszt elő. Utal arra, hogy ez intézmény ez idő szerint pénzügyi okokból nem létesülhet, de létesülését nagyrészt elősegítené, ha a kormány a börtön- és kórház-pénzbírságokat legalább részben iskolai alapokra fordítaná.

Ezután elfogadásra ajánlja határozati javaslatát, mely így hangzik:

Mondja ki a gyűlés, hogy: 1. Az állami szakszerű tanfelügyelet, te-

kintettel a néptanítók előléptetésére, négy fokozattal szervezendő. 2. E fokozatok a következők: a) helyi, b) járási, c) megyei, d) kerületi tanfelügyelet. 3. A helyi felügyeletet végezze az igazgató-tanító, ki az oktatással kisebb mértékben foglalkozván, a közvetlen ellenőrzés gyakorlására kellő időt nyer; ezek sorából vétessenek a járási tanfelügyelők, kik közül a vármegyei tanfelügyelők neveztetnek ki és ez utóbbiak legkitünőbbjei az országban szervezendő öt kerületi tanfelügyelői állomásra léptessenek elő. A kerületi tanfelügyelők a közoktatási miniszterium tanácsosai. 4. A népoktatási tanügyi személyzet rangfokozata a XII—V osztályba sorozva, megállapítandó. 5. Tanítóul nemcsak az alkalmazható, kinek államérvényes tanképesítő oklevele, hanem az is, kinek e helyett a nevelés- és oktatástani tárgyakból ezután szabályozandó szakvizsgálat sikeres letételéről bizonyítványa van. 6. Járási, vármegyei, kerületi tanfelügyelővé csak az nevezhető ki, ki az 5. pontban jelzett képesítésen kívül még egy magasabb rendű vizsgálatot is sikerrel állott ki. E vizsgálat ezután szabályozandó és főbb tárgyai: a jogtudomány általános része, politika, közigazgatási, iskolajog stb., továbbá az ügykezelésben való gyakorlati jártasság kimutatása. 7. A tanfelügyelői hivatal teljes hatósági jogkörrel ruházandó fel. 8. Hogy e javaslatok figyelembe vétele iránt, hódoló tisztelettel fölterjesztést intéz a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr ő nagyméltóságához.

Józsa Mihály (Brassó) hangsúlyozza a tanfelügyelet újjászervezésének elodázhatlan szükségességét. Rámutat a tanfelügyelet nagy hiányaira. Az iskolaszéki és gondnoksági tagok, valamint az iskolalátogatók legtöbbszörire, különösen pedig faluhelyeken oly egyének, a kik az iskola igazi szakfelügyeletére nem alkalmasak s így az egész intézmény hiábavaló, sőt az iskola belételeire káros. Nem sokkal jobb a tanfelügyelői intézmény. A tanfelügyelői állás manapság is még csak dignitás, a melyre igényt tart mindenki, a ki más állást nem kap.

Felolvassa határozati javaslatát s azt elfogadásra ajánlja. A javaslat így hangzik:

Mondja ki a tanítógyűlés, hogy: 1. Az állami szakszerű tanfelügyelet szervezését, a hazai népnevelés- és tanügy helyes módon való fejlesztetése, a néptanítói állás tekintélyének emelése érdekében elodázhatatlan égető szükségnek tartja. 2. Hogy a szakfelügyelet helyesen keresztülvihető legyen, a IV. egyetemes tanítógyűlés kívánja a tanítók általános műveltségi színvonalának és szakképzettségének emelését; e célból a képzőintézetekbe való léphetésre legalább hat középtanodai osztálynak végzése kívántassék meg. 3. A szakszerű tanfelügyelet szerveztessék a következő

három fokozattal: *a)* helyi, *b)* járási és *c)* megyei tanfelügyelet. 4. A helyi felügyeletet minden igazgató-tanító saját iskolájára nézve a tanítótestülettel egyetemlegesen gyakorolja; legközelebbi felsőbb hatósága a járási tanfelügyelő. 5. Iskola-igazgatókúl csak oly okleveles tanítók nevezhetők ki, esetleg választhatók meg, kik szakképesítésök mellett legalább 5 évig mint gyakorlati tanítók működtek valamely nyilvános népiskolánál. 6. Az igazgató hatásköre s a többi tanítóhoz való viszonya szabályozandó. 7. Az igazgató-tanító jelentéseit a járási tanfelügyelőhöz terjeszti be. 8. Az iskolaszékek és gondnokságok hatásköre tisztán administratív teendők végzésére szorítandó, meghagyván nekik a tanítóválasztás jogát oly módon, hogy a választást a megyei tanfelügyelő hármass candidálása által kijelölt folyamodók közül a járási tanfelügyelő elnökle mellett eszközölje. Az iskolaszéknek és gondnokságnak hivatalból tagja legyen az igazgató-tanító, azután minden 5 tanítóig egy tanító, de beválasztható legyen akárhány. 9. A jelenleg fennálló iskolalátogatói rendszer föltétlenül megszüntetendő, a már kinevezett iskolalátogatók állásuktól fölmentendők s a megye minden járására nézve egy járási tanfelügyelői állás szervezendő, melyekre jelöltek lehetnek azon tanítók, kik a gyakorlati tanítás terén kitűntették magukat. 10. A járási tanfelügyelő kötelessége a területén lévő minden elemi népiskolát évnegyedenként legalább egyszer alaposan megvizsgálni s észleleteiről a megyei tanfelügyelő útján a miniszteriumhoz szakszerű jelentést tenni. 11. A járási tanfelügyelő, mint önálló tisztviselő, az állam pénztárából állásának megfelelő fizetést húz, iskolalátogatások alkalmával útiköltségekben és napidíjban részesül. Felettes hatósága a megyei tanfelügyelő. 12. A szakszerű tanfelügyelet harmadik, illetve első személye a megyei tanfelügyelő. Ilyenek csak azon járási tanfelügyelők vagy iskolatanítók sorából nevezhetők ki, a kik az általános műveltség és külön szakvizsga letétele mellett, mint ilyenek legalább 10 évig gyakorlatilag működtek s ezen működésük ideje alatt az emberekkel élni-tudás, föl- és lefelé igazságos és pontos eljárás tekintetében képességet tanúsítottak. 13. A megyei tanfelügyelő hatáskörébe tartozik a megyéje területén lévő felső nép-, polgári- és kereskedelmi szakiskolák és tanítóképezdek közvetlen felügyelete és az összes iskolák administratív teendőinek intézése. 14. A megyei tanfelügyelői szakvizsgálat tárgyait és módozatait időről-időre a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter szabályrendeletileg állapítja meg. 15. A megyei tanfelügyelő elnökle mellett a járási felügyelők együtt képezik a megyei tanügyi tanácsot, mely minden tanügyi kérdésben dönt; határozatai a miniszternél megfélebbezhetők. 16. A megyei tanügyi tanács évnegyedenként egyszer, a szükséghez képest többször is ülést tart s ezen

tanácskozmányok alapján szerkesztendő a miniszteriumhoz terjesztendő, az egyes iskolák és tanítói kar működéséről szóló jelentések. 17. A megyei tanfelügyelők a népiskolai munka lehető egységes ellenőrzésének biztosítása céljából országos testületté szervezkednek s a népoktatási tanügyet illető kérdéseket évenként tartandó gyűléseikben megvitatják. 18. A jelesebb megyei tanfelügyelők előléptetesképen hívassanak meg első sorban a közoktatási miniszteriumba, mint miniszteri- vagy osztálytanácsosok. 19. A járási tanfelügyelőt az arra érdemes tanítók sorából, a megyei tanfelügyelő hármassal jelölése, a megyei tanfelügyelőt a járás-tanfelügyelők, vagy a megyei tanfelügyelők alá rendelt iskolák tanítói sorából a vármegyei főispán hármassal kijelölése alapján a vallás- és közoktatásügyi min. kir. miniszter nevezi ki élethossziglan. 20. Fejezze ki az egyetemes tanítógyűlés legforróbb háláját Csáky Albin gr. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr ő nagyméltóságának Magyarország néptanítói iránt többféle-képen, de különösen az által tanusított jóindulatáért, hogy a tanfelügyelők kinevezésénél a néptanítók előléptetésére figyelemmel lenni kegyeskedett, s kérje az egyetemes gyűlés e tárgybeli javaslatának meghallgatását és szentesítését.

Péterfy Sándor (Budapest) röviden utal arra, hogy a III. egyetemes tanítógyűlés e tárgyban már fogadott el javaslatot és így keresztülvitele nem akadna nagy nehézségekbe. A gyűlésnek a következő javaslatot terjeszti elő: 1. Az állami tanfelügyelői intézmény a törvényhozás által tökéletesbitendő. 2. Az egyes vármegyékben állami tanfelügyelőkkül csakis oly szakképzett egyének alkalmaztassanak, a kiket a tanfelügyelői tiszttel betöltésére, az ezen célból felállítandó országos vizsgáló bizottság képeseknek ítél. 3. Szerveztessék tudományos egyetemeinken állami tanfelügyelőket képző tanfolyam s nyújtson a közoktatásügyi kormány a jelesebb néptanítóknak is módot arra, hogy e tanfolyamokat rendszeresen végezhessék. 4. Az egyes vármegyék népoktatásügyének felügyeletével megbízott állami tanfelügyelők mellé nevezzen ki a közoktatási kormány annyi járási tanfelügyelőt is a jelesebb néptanítók közül, a mennyi megkívántatik ahhoz, hogy az egyes iskolák a szakszerű felügyeletet sehol se nélkülözzék. 5. Járási tanfelügyelőkké is csak oly néptanítók neveztesse ki, a kik az ezen tiszttel betöltésére való képességüket az egyes vármegyékben felállítandó népoktatásügyi tanács előtt igazolják. 6. Ugy az egyes vármegyék állami tanfelügyelőit, valamint az alájuk rendelt járási tanfelügyelőket részesítse az állam a tanfelügyelői méltósághoz illő javadalmakban. 7. Adassék az egyes vármegyék állami tanfelügyelőinek a törvény által olyan hatáskör és hatalom, mint a minő megkívántatik ahhoz, hogy népoktatásügyi törvényeink intézkedései meg is valósulhassanak.

Gabel Jakab (Nagyvárad), *Szabó László* (Budapest), *Manczos József* (Vashegy), *Király Károly* (N.-Szöllös), *Vass Mátyás* (Szeged) hozzászólása után a vita berekesztetvén, az előadó élt a zárszóval, mire szavazásra került a sor s a gyűlés *nagy szavazattöbbséggel Józsa Mihály* határozati javaslatát fogadta el.

Tíz percznyi szünet után *Lakits Vendel* elnöklete alatt folytatták az ülést, s megvitatták a második elvi tételt: *a tanítók anyagi helyzetét.*

Dr. Bokor József egyetemi tanár, mint előadó, elősorolja a megelőző egyetemes gyűléseknek a tanítók anyagi helyzete ügyében hozott határozatait. Kimutatja, hogy a mostani egyetemes gyűlésre benyújtott javaslatok szerény követelményekkel lépnek fel. Vázolja azután, hogy mi történt húsz év alatt a tanítók ügyében. Fölemlíti a nyugdíj-törvényt, az ötödéves korpótlékra vonatkozó 1880-iki rendeletet és Csáky Albin gr. miniszter tavalyi rendeletét, melylyel a 300 frtos minimumnak mindenütt végrehajtását kívánja. Ez utóbbi rendelet arra mutat, hogy a tanítóság anyagi helyzete még most sincs úgy rendezve, mint már húsz évvel ezelőtt rendezve kellett volna lenni. (Élénk helyeslés.) Húsz év alatt pedig új tanító-nemzedék nőtt fel, mely 88%-jában oklevéllel bir s megköveteli az állam fokozottabb gondozását. Előadó három tényre alapítja azt a reményét, hogy a tanítók anyagi helyzetében javulás állhat elő. Első tény az állami financiák javulása, második a népiskola bevételeinek a lefolyt húsz év alatt 207%-kal való növekedése, mely ezentúl is tovább fejlődik. Harmadik tény a közvéleményben történt ama változás, mely az 1883. évi XXX. t. cz.-ben kifejezést is nyert, hogy t. i. a felekezetek is igénybe vehetik az állam segélyét. Az állam felügyelete és szigorú ingerentiája mellett Magyarország minden iskolája részesülhessen államsegélyben s szűnjék meg az a küzdelem, mely a culturharczot az iskola terére vitte át s a tanítóságot kikoplaltatta. Végül szükségesnek tartja az előadó, hogy a tanítóság előlépése a képezdei tanárság, a tanfelügyelőség, a tanügyi administratio felé biztosíttassék. Ki kell egészíteni az 1868. törvényt, egy oly intézet szervezésével, vagy már meglevőnek kifejtésével, mely a népoktatás akadémiája legyen, s melyben a népoktatással foglalkozó összes hivatalnokok qualificatiojukat megnyerhetnék. Előadó, javaslatában kérvényt indítványoz a képviselőházhoz az anyagi helyzet rendezése dolgában. Felolvassa határozati javaslatát, mely így hangzik:

A IV. egyetemes tanítógyűlés megbízza a kebeléből kiküldendő orsz. tanítói bizottságot azzal, hogy a tanítók nyugdíjintézetére vonatkozó törvényjavaslatnak tárgyalása alkalmával kövessen el mindent, hogy a tanítók országos nyugdíjintézetének jövedelme ezentúl is kizárólagosan nyugdíjazá-

sokra és a tanítói özvegyek és árvák, valamint agg tanítók segélyezésére fordítottassék és hogy a magas kormány, valamint a törvényhozó testület egyes tagjai, a magyarországi tanítók ama kívánságait figyelembe vegyék, a melyeket az 1889. aug. 20-án megtartott végrehajtó bizottsági gyűlés 84 hazai tanítói egyesület nevében kifejezett és a melyeknek megvalósításáért a cultusminiszterhez intézett kérvényben az ország tanításága és a népoktatás érdekében esedezett.

A beszéde nagy lelkesedést keltett.

Száva János (Jászladány) köszönetet mond az előadónak, azonban a tanítók kívánalmait határozott alakban óhajtja beterjeszteni a törvényhozáshoz. A minimumot 600 frtban kívánja megállapíttatni s utal arra, hogy a tanítók fizetésének rendezése nem tanítói, hanem nemzeti érdek. — Ajánlja a következő határozati javaslatot elfogadásra:

Mondassék ki, hogy:

1. A magyarországi néptanítók IV. egyetemes gyűlése egy a képviselőház-, valamint a nmltgú vallás- és közoktatásügyi minisztériumhoz fölterjesztendő kimerítő memorandumot szerkeszt, kifejezvéen abban legelső sorban azt, hogy Magyarország néptanítói osztálya, mint ilyen, egységes szervezetet óhajt, bármiféle jellegű, felettes hatósága jogkörének érintése nélkül; óhajtja szolgálati viszonyainak és anyagi helyzetének általános szabályozását; óhajtja, hogy a magyar tanítói osztály, a nemzeti közművelődés ezen hadserege, az állam méltó gondozásában részesüljön. Tüntesse fel a memorandum az ország különböző részeiben előforduló tartahatatlan állapotokat, melyek a tanítói fizetések s azoknak megalázó kiszolgáltatása körül történnek — a nemzeti közművelődés nagy kárára. S ez okból:

2. A nemzeti közművelődés nevében kéri a tanítói fizetés fölemelését s e célból az 1868. évi XXXVIII. törvénycikk megváltoztatását.

3. Kérelmezi a tanítói fizetés minimumának 600 frtban s oly lakbérösszegben leendő megállapítását, mely az illető községben egy törvényesen meghatározott tanítói lakásnak, u. m. 2 szoba, konyha, kamara, negyed holdnyi kert bérösszegének megfelel, oly értelemben, hogy ez a helyi viszonyokhoz és életkörülményekhez alkalmazottan fokozatosan emelkedjék, vagyis a törzsfizetés úgy állapíttassék meg, hogy egy legalább 6 tagból álló család életszükségleteinek, a helyi viszonyok szerinti egy évi értéke szolgáljon alapul. Ennek általánosságban való kimondása szükségtelemné teszi a lakosság számaránya szerint állapítani meg a fizetési fokozatokat. Ez az egységes alap. Ez a minimum úgy városon, mint falun, mely azután a helyi viszonyok szerint emelkedik. S ezzel a különben

sem létező, a csak látszólagos különbség városi és falusi tanító rangfokozata között megszűnik.

4. A mely községben sem maga a község, sem valamely felekezet nem képes megfelelő javadalmazással az iskola fentartásához hozzájárulni, ott a minimalis tanítói fizetés kiegészítését viselje az állam.

5. Tanítói díjlevelek szerkesztessenek minden iskolát fentartó községnél, ill. közegeknél, országosan egyformán. Irassék körül azokban a tanító járuléka szabatosan, pontról-pontra, pénz és egyéb értékben.

6. Addig is, míg az 1868. XXXVIII. t.-cz. megváltoztatása tényleg megtörténik, intézkedjék a kormány szabályrendeletileg, hogy az egyes hitfelekezetek és általában az összes iskolafentartók tanítói a törvényszabta fizetést — a minimalis 300 frtot — megkapják, de részükre pontosan kiszolgáltatassék, különös tekintettel a törvény 143. §-ára, melyben a községek előljárói utasítva vannak a tanítói fizetést képező termények beszedésére s a tanítónak átszolgáltatására, kiterjedvén a szabályrendelet utasítása arra is, hogy a 300 frt. a törvény 142. §-a értelmében a helyi megélhetési viszonyok szerint fölemelendő.

7. Az ország minden egyes tanítója készpénzben, az adóhivataltól kapja fizetését. Az összes, természetben kiszolgáltatott járulékok, a lakás kivételével, váltassanak meg az illető iskolafentartó hatóságok által, — mert a természetben kiszolgáltatott tanító fizetések az időjárás viszontagságainak vannak kitéve. A tandíjat kivéve, (mely a dologi szükségletek részben való fedezésére, de tanítói fizetésre semmiesetre sem fordítandó) kezeljen minden iskolai jövedelmet az állam. Az iskolai járulékok az adóval szedessenek be készpénzben a néptől. A tanítói készpénz fizetése az iskola jellegének kérdését érintetlenül hagyja.

8. A tanító életszükségleteinek emelkedésével emelkedjék fizetése is ötödéves pótlék által, s ilyenül a tanítói fizetés 10 százaléka állapítandó meg és pedig nem a minimum, hanem a törzsfizetés után számítva; s ez az állami, községi, felekezeti és magán jellegű iskoláknál egyaránt kiszolgáltatandó. Az ötödéves pótlékot egész szolgálati ideje alatt húzza a tanító, s annak költségeit az iskolafentartók fedezzék oly módon, mint a fizetést. A hol azonban a felekezetek, vagy iskolafentartó hatóságok ezt a saját erejükből nem fizethetnék, ott az állam biztosítsa azt, de szolgálati hibák esetén az állam joga legyen annak elvonása is. Állomás-változtatás esetén azt az ötödéves pótlékot kapja a tanító, mely új állásának fizetése után jár, s új állomásán az előbbi állomáson töltött évek is beszámítandók. Azon ideig pedig, míg az ötödéves pótlékre nézve végleges intézkedés nem hozatik, helyezzessék hatályon kívül az állami és államilag segé-

lyezett tanítók ötödéves pótléka tárgyában 1880. decz. 15-én 32924. sz. alatt kelt miniszteri rendelet 19. §-a, a tanítók ötödéves pótléka a 18. §. értelmében állapíttassék meg. Adjon az állam példát az ötödéves pótlék megállapításával a többi iskolafentartó tényezőknek. Egyuttal az egyetemes gyűlés arra is kéri a nm. vallás- és közoktatásügyi miniszteriumot, kegyeskedjék a felekezeteket és a községeket a jó példa követésére hathatósan buzdítani.

9. Szorosan meghatározandó, hogy a kántor-tanítói állomásokkal járó fizetés mennyiben kántori és mennyiben tanítói fizetés, s a hol a kettő együttvéve nem érné el a 100 frtot, ott a tanítói díjat emelni kell. Az ötödéves pótlék a kántor-tanítóknál az összes fizetés után számíttassék. Ha a kántor-tanítónak tanítói fizetése nem érné el a törvény által megszabott minimumot, nyugdíjaztatás esetén nyugdíjúl a tanítói fizetés törvényes minimuma biztosíttassék neki.

10. A tanítói állomások úgy az állami, valamint a községi és felekezeti iskoláknál kivétel nélkül nyilvános pályázat útján töltsenek be.

11. A tanítói segélyző-egyesületek, az Eötvös-alap, a tanítói árva-házak lehetőleg államilag subventionáltassanak.

12. A tanítók gyermekeinek a képzőintézetek és mintaiskolák ingyen-helyeire való bejuthatása könnyíttessék meg.

13. Szorgalmas tanító-gyermekek ösztöndíjakkal támogatassanak.

14. A tanítók előléptetése biztosíttassék. Ha más pályáknál előléptetésnek van helye, annyival inkább kell ennek lennie a terhes tanítói pályán. A ki erre áldozza életét, annak nyíttassék alkalom, hogy kellő qualificatio mellett eljuthasson a népoktatással összefüggő magasabb posztók bármelyikére is.

15. A segédtanítók fizetési és szolgálati ügye rendeztessék.

16. A IV. egyetemes tanítógyűlés a nyugdíjtörvény folyamatban lévő revisiója iránt a legnagyobb bizalommal viseltetvén, alaptalannak hiszi ama hirt, mely nemrégiben arra vonatkozólag az egész hazai sajtót bejárta. Erős bizodalommal hiszi, hogy a mult évi végrehajtó bizottsági nagygyűlésnek e tárgyban hozott s a magas tanügyi kormány elé fölterjesztett javaslata kellő figyelembe vétetik s különösen reméli azt, hogy a szolgálati idő 30 évben s a nyugdíj a legutóbb élvezett fizetés egész összegében állapíttatik meg. S ugyanazért, mert ebben erősen bízik, s mert ezt különösen reméli, aggodalmat sem kelt az előbb említett s alaptalannak hitt hír által hirdetett azon szándék, mely azt czélozná, hogy a szolgálati idő 40 év maradna s 300—600 forintig terjedő nyugdíj állapíttatnék meg, és hogy a tanítói nyugdíj-alapból pótlékot kapnának az oly községek tanítói, hol a

fizetés nem éri el a 300 frtot, elvonatván ez által az alap egy része eredeti s meg nem változtatható rendeltetésétől.

Szántó Eldéné indítványozza, hogy az egyetemes tanítógyűlés intézzon kérvényt a cultusminiszterhez, hogy a tanítók gyermekeit az állami iskolákba, tanító- és tanítónőképző-intézetekbe díjtalanul vegyék fel. (Helyeslés.)

Takó Ferencz hosszabb indokolás után elfogadja Bokor indítványát, de fokozat-megállapítást kíván a fizetés minimumára nézve.

Szőke István a vita bezárását indítványozza.

Glatz György indítványozza, hogy Bokor javaslatának 1. és 2. pontját, a többiben pedig Száva javaslatát fogadja el a gyűlés. Ezzel a vitát befejezték

Bokor előadó élt a zárszó jogával. Röviden utalt arra, hogy javaslata általánosságban van tartva, mert nézete szerint a tanítógyűlés e két kérdést nem részletezheti. Kéri a gyűlést, hogy javaslatát adja ki a végrehajtó bizottságnak, mely annak értelmében szövegezze meg a képviselőházhoz intézendő kérvényt, a többi javaslatok figyelembe vételével. (Általános helyeslés.)

A gyűlés *egyhangulag el is fogadta Bokor előadó javaslatát.*

(Folytatása következik.)

IRODALOM.

»ABC. vagy olvasókönyv a magyar nyelv tanulására.« *Román elemi iskolák számára a miniszteri tanterv szerint szerkesztették: Koós Ferencz tanfelügyelő kir. tanácsos és Dariu János román tanító. Kiadja Ciurcu Miklós könyvkereskedése Brassóban. Ára 20 kr.*

Jeles könyvecske; mint az előszó is bizonyítja, kiegészítő részét képezi Groó Vilmos tanfelügyelő ily című munkájának: »Vezérkönyv a magyar nyelv tanítására a román elemi népiskolákban a tanítók számára«. (Román nyelvre átdolgozta Koós Ferencz kir. tanácsos tanfelügyelő és Fenesan Artemie.) Kiegészítő részét képezi — mondom — a mennyiben míg jelzett »Vezérkönyv« csupán a gyermek halló érzékére támaszkodik a magyar nyelv tanításában, ez folyton számolva a »könnyebbről a nehezebbre«-féle didaktikai elvvel, oda törekszik, hogy a gyermek ne csak szóban, hanem írásban is képes legyen gondolatainak kifejezésére. Nagyon helyesen! Ez a nyelvtanítás igazi célja.

E jeles könyvecske áll: Előszóból; a magyar kis és nagy Abc-ét tárgyaló részből; végül fordítási gyakorlatokból; a gyakorlatok száma 58, a szükséges szöszedettel ellátott mindenik gyakorlat. — Ha meglesz ro-

mán ajkú t. collegáinkban a türelem, a lelkesedés a tanítás ezen ágában, úgy teljes a reményünk, hogy e könyvecskével a legszebb sikereket érendik el. Méltán ajánlhatjuk tehát e könyvecskét az érdekeltek szíves figyelmébe. Meglátszik minden során, hogy ahhoz érő gyakorlati emberek kezéből került ki.

— r.

*

Megjelent »**A hivatás áldozata**«, történeti rajz a magyar néptanítók jelenéből; írta *Gáti Győző*, kiadója *Glatz György*. E mű egy tanító életét, örömeit, fájdalmait, küzdelmeit festi a tanítóképző-intézettől egészen a sírig; az események, a helyzet és érzelmek festése élénk, itt-ott költői, s a kerekded összefüggés nagyban emeli e mű értékét. Az élet küzdelmei, a hivatásáért élő s rajongó tanító harcza oly eleven színekkel van festve, hogy abban minden tanító önmagára ismerhet. E mű azonban nemcsak a tanítók számára van írva, élvezettel olvashatja azt bárki is.

A legjobb lelkiismerettel ajánljuk e művet a magyar olvasó közönségnek. Kapható és megrendelhető a »Magyar Paedagogiai Szemle« kiadásában Budapesten, Wesselényi-u. 48. sz. Ára füzve 1 frt, diszkötésben 1 frt. 50 kr.

VEGYESEK.

Lapunk rendes rovatai az egyetemes tanítógyűlés lefolyásáról hozott részletes tudósítás miatt — az adott félfényi melléklet daczára is — elmaradtak, a miért t. olvasóink szíves elnézését kérjük.

Kinevezések. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr a brassói áll. kereskedelmi akadémia és középipariskola ujonnan rendszerített tanszékeire *Krbek Arnold* zombori és *Szabó Nándor* sz.-udvarhelyi tanárokat, egyelőre ideiglenes minőségben, — a türkösi áll. elemi iskola igazgatói állására pedig *Neumärker Gyula* iglói ev. tanítót nevezte ki.

Áthelyezés. *Mally Nándor* helybeli m. kir. kereskedelmi akadémiai rendes tanárt, lapunk buzgó munka- és támogató társát a nm. közoktatásügyi m. kir. miniszter úr a trencsényi áll. felsőbb leányiskolához helyezte át. Midőn távozó barátunknak új állásán megelégedést és szerencsét kívánunk, abeli reményünknek adunk kifejezést, hogy ezután is, mint eddig, a magyar állameszmének hű terjesztője, az igazi honfui és baráti érzelmeknek tántoríthatlan ápolója leend — *Mally N.* helyét kereskedelmi iskolánknál *Szimányi Samu* tanár fogja betölteni.

Miniszteri intézkedés a tanítók érdekében. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr ő. nagyméltósága következő rendeletet bocsátotta ki: »Az áll. tanítónőképezdekbe való felvétel korlátozása tár-

gyában 1888. június hó 22-én 23936. sz. a. kelt körrendelet azon intézkedését, hogy az első évfolyamba ingyenes ellátás mellett növendékek egyáltalán ne vétessenek fel, ezennel *hatályon kívül helyezvén*, megengedem, hogy mikép mult évi szept. 4-én 38274. sz. a. kelt rendeletem értelmében már a lefolyt tanévben is megtörtént, úgy a jövő és következő tanévekben is két-három kiválóbb tehetségű szegény leány, *első sorban tanítók gyermekei*, az I. évfolyamban ingyenes ellátásra felvétessék, esetleg több ily minősítéssel bíró növendék a fenti javadalomnak megfelelő összeg erejéig kedvezményes ellátásban részesíttessék. — Gr. Csáky.

Ujabb és erős bizonyítéka annak, hogy ő excellentiája minden alkalmat felhasznál a tanítók érdekeinek előmozdítására, csak mi tanítók igyekezzünk kötelességeinknek eleget tenni lelkiismeretesen.

Nyilvános nyugtázás. 5900. sz. T. Szerkesztőség! A IV. egyet. tanítógyűlés rendező bizottsága örömmel értesülvén arról, hogy a t. szerkesztőség a magyarországi tanítók IV. egyet. gyűlése költségeinek fedezésére 15 frt 10 krt (l. lapunk 11-ik számát) gyűjtött a 866. sz. gyűjtőíven, elhatározá, hogy ezen átvett kegyes adományért a magyarországi néptanítók nevében hálás köszönetet mond. — Fogadja a t. szerkesztőség e hálás köszönetet kegyesen s legyen nemes tettének méltó jutalma azon tudat, hogy a midőn egyetemes gyűlésünket támogatá, a nemzet szerény tanítóira hatott buzdítólag, egyuttal az iskola- és nevelésügyet is előmozdítá. — Magunkat kegyes jóindulatába ajánlván, a mindenható Isten áldását kérve a t. szerkesztőségre, maradtunk a IV. egyet. tanítógyűlés rendező bizottsága nevében. — Budapesten, 1890. aug. 22. kitűnő tisztelettel *Péterfy Sándor* s. k. elnök, *Hajós Mihály* s. k. titkár, *Kurz Sámuel* s. k. pénztáros.

Pályázat. A brassói m. kir. állami főreáliskolánál betöltendő tornatanítói állomásra 500 frt. évi fizetéssel, szeptember 10-éig terjedő határidővel pályázat nyittatott. Folyamodványok a tankerületi főigazgatóhoz küldendők.

A „Magyarországi Tanítók Árvaházi Egyesületé”-nek igazgató választmánya f. évi aug. hó 18-án tartott ülésében *Nagy Kálmánt*, néhai türkösi áll. isk. tanító *Nagy Gyula* egyik árváját, fölvette az árvaházba. Az özvegy pedig az *Élőös-alapból* kapott 50 frtnyi segélyt.

Magyarországi tanítók házának felállítását, mely ház uralkodó királyunk *Ferencz József*-ről nevezetnék el, mondván ki az egyetemes tanítógyűlés: *Verédy Károly* fővárosi tanfelügyelő és *Bede Dániel* hosszúfalusi f. népiskolai tanító, tanítótételünk elnöke 50—50 frtos alapítványal kezdtek meg a gyűjtést. — Sok ily buzgó férfit adjon az Ég nekünk, s házunk rövid idő alatt állni fog.

